

27.8.1922 -27.8.2007: 85 ἔτη ἀπὸ τὴν καταστροφὴ τῆς Σμύρνης

Χαῖρε, γῆ τῆς Ἰωνίας* 1922-2007

*Τοῦ κ. Δημ. Κ. Κουτσοπέλου
Ἐπίτιμου Ἐπόπτη Δημοτικῆς Ἐκπαιδεύσεως*

ΜΕ τὴ συμπλήρωση ἐφέτος, στὶς 27 Αὐγούστου, ὀγδόντα πέντε χρόνων ἀπ' τὴ φοβερή, ὀλέθρια καὶ ἀποφράδα ἡμέρα τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας, τὸ Ἔθνος ὀλόκληρο ἐπιστρέφει, μὲ πολλὴ συγκίνηση, πρὸς τὴν ὄλβια γῆ τῆς Ἰωνίας, μὲ τοὺς θρύλους καὶ τὶς παραδόσεις της, τὴν ἐλληνικότητα καὶ τὴν ἱστορία της, μαζί μὲ τὴν εὐλαβικὴ ἀναδρομὴ στὴν ὥρα τῶν πόνων καὶ τῶν θρήνων, τοῦ σπαραγμοῦ καὶ τῆς ὀδύνης, τῶν δακρῶν καὶ τῶν αἱμάτων.

* * *

Η ΙΩΝΙΑ ἀκτινοβολεῖ καὶ καταυγάζει ὀλόκληρη τὴν ἀνθρωπότητα, ἀπ' τὰ πανάρχαια χρόνια. Ἴωνες εἶναι οἱ θεμελιωτὲς τοῦ ἐλληνικοῦ πολιτισμοῦ τῶν ἱστορικῶν χρόνων καὶ οἱ πρῶτοι Διδάσκαλοι τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους. Ἴωνες θαλασσοπόροι διασχίζουν ἄγνωστες, ὡς τότε, θάλασσες, μεταφέροντας, σ' ὀλόκληρο τὸν κόσμο, τὸ σπινθηροβόλο καὶ αἰώνιο ἐλληνικὸ πνεῦμα.

Δεμένη πάντοτε μὲ τὸ ὄνομα τῆς Θεοφρούρητης Πόλης, τῆς Πόλης τῆς Παναγιάς, τῆς χιλιοτραγουδημένης Σμύρνης, τοῦ «ὀφθαλμοῦ τῆς Ἀνατολῆς», τοῦ «μαργαριταριοῦ τῆς Ἀσίας», δέχτηκε ἀπ' τοὺς ἱστορικοὺς καὶ τοὺς ποιητὲς τὴ σμύρνα τοῦ

πνεύματος καὶ τῆς ψυχῆς τους τὸ λιβανωτό. «Καλλίστη πόλεων ὀπόσας ὑφ' ἡλίῳ εἰσί», γράφει ὁ Φιλόστρατος. Καὶ ὁ Κωστῆς Παλαμᾶς ψάλλει:

*«Ποιό ὄνομα προσφιλέστατο καὶ μοσχοβολημένο
ἀπ' τ' ὄνομά σου, Σμύρνη!»*

Ἐδῶ, Ἑλληνισμὸς καὶ Ὁρθοδοξία ταυτίστηκαν καὶ συμπορεύτηκαν στὴ δόξα καὶ στὴν πτώση. Ἡ πλούσια καὶ ἀστραφτερὴ Σμύρνη, κάτω ἀπ' τὶς φτεροῦγες τῆς θεϊκῆς στοργῆς καὶ παρουσίας, στάθηκε ἓνα μεγαλεῖο καὶ μιὰ κυψέλη ἀνθρώπινου ὄργασμοῦ καὶ κοσμοπολιτικῆς ἀκμῆς.

*«Ἀπ' αὐτὴ τὴν πολιτιστικὴ πατρίδα –σημειώνει ὁ
I. Μ. Παναγιωτόπουλος– ἀντλήσε τὰ νάματά του ὁ
λόκληρος ὁ Ἑλληνισμός, Ἦταν μιὰ Ἑλλάδα, ποὺ ἔ-
σπειρε παντοῦ τὸ στοχασμὸ καὶ τὸ λόγο. Ποὺ ἀνα-
ψε, ἀπὸ βουνὸ σὲ βουνό, τὴν ἀώνια φρυκτωρία τοῦ
πνεύματος. Ὁ μῦθος ἐγίνε ψυχὴ τοῦ λόγου. Κι ἦταν,
ὁ λόγος ὁ ἑλληνικός. Αὐτὸ σημαίνει πολλά».*

*«Καύχημα τῆς Ἰωνικῆς πρωτεύουσας –γράφει ὁ
Χρῆστος Σολομωνίδης– ὁ παλαιότατος Μητροπολιτι-
κὸς Ναὸς τῆς Ἁγίας Φωτεινῆς, ἡ πολύσεπτη τῶν
Χριστιανῶν Κιβωτός. Ὑψηλὸ κι' ἐπιβλητικὸ ἦταν τὸ
καμπαναριό της –ὑψους 35 μέτρα–, ποὺ ἦταν ἡ ἀπάν-
τηση τοῦ Σταυροῦ στὴν Ἡμισέληνο, ποὺ βρισκόταν
στὴν κορυφὴ τοῦ ὑψηλότερου μιναρὲ τῆς Σμύρνης,
τοῦ Ἰσὰρ τζαμεσί. Ἄλλὰ καὶ ἄλλες περίφημες ἐκκλη-
σίες εἶχε ἡ Σμύρνη: τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολό-
γου, μὲ τὸ περίφημο ξυλόγλυπτο τέμπλο της, τοῦ
Ἁγίου Δημητρίου, τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης, τῆς Εὐαγ-
γελιστριάς, τοῦ Ἁγίου Βουκόλου, τοῦ Ἁγίου Τρύφω-
να καὶ πόσες, πόσες, ἀκόμη, ἄλλες».*

* * *

ΣΤΙΣ 2 Μαΐου 1919, μέρα μεγάλη καὶ κλητὴ, φωτεινὴ καὶ λαμπερή, ὁ πανέμορφος κόλπος τῆς Σμύρνης, ὀλάνοιχτη ἀγκαλιά, δέχεται τὰ ἑλληνικὰ πλοῖα. Ἄνθισαν γιὰ τὴν Ἰωνία οἱ κρίνοι τῶν ἐθνικῶν Εὐαγγελισμῶν. Μυριάδες ραγιαδες εἶναι

ἐλεύθεροι καὶ λυτρωμένοι οἱ ἀλύτρωτοι. Ἰριδίζουσι τὰ πρόσωπα τῶν Σμυρναίων ἀπὸ τὸ φῶς τῆς χαρᾶς. Μαγιατικά τριαντάφυλλα στὴ γῆ καὶ στὶς καρδιές.

*«Ἴσα γιὰ τὴ Σμύρνη! Τὰ πανιά
σηκωμένα πάνω στὶς μπρατσιέρες!
Καπετάνιοι ἀπὸ παλιὰ γενιά
καὶ ψηλὰ ξεπρόθωρες παντιέρες.
Μπρὸς γοργὴ γοργόνα ἀγριωπὴ,
πλάι ἀφροστεφάνωτα μπουρλότα –
κοφτερὸ πελέκι τὸ κουπί,
ἄγκυρα κι' ἡ δόξα – σὰν καὶ πρῶτα».*

(Μιχ. Ἀργυρόπουλος)

Τὸ ἀπόγευμα τῆς Πρωτομαγιάς ὁ Δεσπότης Χρυσόστομος Σμύρνης καλεῖ τοὺς δημογέροντες καὶ τοὺς Προκρίτους τῆς πόλεως στὸ Μητροπολιτικὸ Μέγαρο, στοὺς ὁποίους μέ, παλλόμενη ἀπὸ συγκίνηση, φωνή, λέει:

«Ἀδελφοὶ μου. Σᾶς ἐκαλέσαμεν σήμερον εἰς μίαν ὑψηλὴν καὶ θεῖαν μυσταγωγίαν, ἐξ ἐκείνων, αἱ ὁποῖαι, ἅπαξ εἰς τὸ διάστημα ὀλοκλήρων αἰῶνων, τελεσιουργοῦνται εἰς τὰς τύχας τῶν λαῶν. Ἀποκαλυφθῆτε καὶ στῆτε καλῶς μετὰ φόβου Θεοῦ, τὰ μέτωπα ὑψηλά, κλίνοντες μόνον τὸ γόνυ τῆς ψυχῆς πρὸ τῶν μεγάλων καὶ ἀνεξερευνητῶν βουλῶν τοῦ Θεοῦ. Ἀδελφοί, τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου ἐπέστη. Οἱ πόθοι τῶν αἰῶνων ἐκπληροῦνται. Αἱ μεγάλοι τοῦ Γένους ἐλπίδες, ὁ ἀκοίμητος, ὁ ἀνύστακτος, ὁ σφοδρός, ὁ μύχιος, ὁ θερμός, ὁ καίων καὶ φλογίζων, ὡς ὁ πυρακτωμένος σίδηρος, τὰ σπλάγχνα μας πόθος πρὸς ἔνωσιν μετὰ τῆς Μητρὸς Ἑλλάδος, ἰδοὺ, κατὰ τὴν σημερινὴν ἱστορικὴν καὶ ἀξιομνημόνευτον ἡμέραν τῆς 1ης Μαΐου, τοῦ δροσοσταλάκτου τούτου μηνός, τοῦ στεφάνου τῶν μηνῶν, γίνεται πραγματικότης. Ἀπὸ σήμερον, ἀποτελοῦμεν τῆς ἠνωμένης, τῆς ἐνδόξου, τῆς μεγάλης μας Πατρίδος Ἑλλάδος [ἔδαφος;]. Ἡ ἀποβίβασις τῶν ἑλληνικῶν στρατευμάτων εἰς τὰ Μικρασιατικὰ παράλια ἤρξατο. Τὸ ἐξωτερικὸν φρουρί-

ον τῆς Σμύρνης κατελήφθη ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρα-
τοῦ...».

Παντοῦ ἀντηχοῦν ὕμνοι κι' ἀ-
ναστάσιμοι πανηγυρισμοί, ἰαχές
καὶ διθύραμβοι, φῶτα καὶ ἀστρα-
πές, δοξολογίες καὶ ψυχῶν ἀνα-
τάσεις! Ὁ γενναῖος Στρατός μας
συνεχίζει τὴ θριαμβευτικὴ του
πορεία στὸ ἐσωτερικὸ τῆς Μι-
κρασίας. Ἐλεύθερες οἱ ἑλληνικό-
τατες πόλεις τῶν Κυδωνιῶν, τῆς
Ἐφέσου, τῆς Περγάμου, οἱ φω-
τεινὲς Λυχνίες τῆς Ἀποκαλύψε-
ως. Ὁ δικέφαλος ἀετὸς τανυεῖ

περήφανα τὰ φτερά του, ἔτοιμος νὰ καλύψει τὴ νέα Βυζαντινὴ
Αὐτοκρατορία.

*«Πέφτουνε κάστρα, φρούρια,
σπάζουνε ἀλυσίδες
κι' ἀναγαλλιᾶζουν οἱ καρδιές
τῶν σκλάβων καὶ ραγιαδῶν...».*

* * *

ΤΡΙΑ χρόνια καὶ τέσσερις, περίπου, μῆνες, ἡ Γαλανόλευκη
ὕψωνεται στὴ Σμύρνη καὶ νέα τρόπαια κοσμοῦν στὴν Ἰωνία
τὸ ἑλληνικὸ μεγαλεῖο.

Κι ἐνῶ οἱ καρδιές τῶν Σμυρναίων, ἑορταστικὰ ντυμένες,
πανηγύριζαν τὸ θεῖο δῶρο τοῦ λυτρωμοῦ, μαῦρα πυκνὰ σύννε-
φα ἄρχισαν νὰ σκεπάζουν τὸν αἴθριο οὐρανὸ τῆς Ἰωνίας. Σκλη-
ρὲς ὄλες οἱ τροπὲς τῆς μοίρας. Ὅλα θυσιάζονται στὸ βωμὸ τῆς
σκοπιμότητος καὶ τῆς ιδιοτελείας. Τὴ δόξα διαδέχεται ἡ πα-
ρακμή, τὴν ἀνοδο ἢ κάθοδος, τὴ νίκη ἢ ἧττα, τὸ μεγαλεῖο ὁ
χαλασμοὸς καὶ τὴν ἀκτινοβολία ἢ καταστροφή.

Στις 27 Αὐγούστου 1922, σημειώνεται τὸ τέλος τῶν ὀνείρων
τοῦ Γένους. Τὸ χαρμόσυνο τραγούδι γίνεται ἄγριος θρῆνος. Οἱ
καμπάνες τώρα σκορποῦν σπαραχτικούς ἤχους γιὰ τὴ Μεγάλῃ
Ἑβδομάδα τοῦ Γένους.

*«ὦ! ψές τῶν κρίνων ἐθνικῶν ὀλόανθα στεφάνια
ξερὰ σκορποῦνε στὸ σταυρὸ μπροστὰ τοῦ μαρτυρί-
ου...».*

(Κωστής Παλαμᾶς)

Ἡ κακὴ ὥρα τῆς Ἑλλάδας ἔχει σημάνει. Ἀκούεται ἡ βροντὴ τοῦ ὀλέθρου. Λυγίζει ἡ ἀσπίδα τῶν Ἀκριτῶν μας. Αἵματα παντοῦ, πένθος καὶ δάκρυα! Οἱ ἥρωικοὶ στρατιῶτες μας, ἄγγελοι τῆς ἐλευθερίας, τῶν τροπαίων καὶ τῶν θριάμβων, ἀμίλητοι καὶ ταπεινωμένοι, ἐξουθενωμένοι καὶ φορτωμένοι δόξα καὶ πικρία, γυρίζουν στοὺς δρόμους, ἐνῶ τὰ караβάνια τῶν προσφύγων ὀδεύουν πρὸς τὴ Σμύρνη, μὲ τὴν ἐλπίδα, μὲ τὴν ἐλπίδα τῆς προστασίας. Βαδίζουν πρὸς τὴν παραλία, γιὰ νὰ σωθοῦν. Ἀλλά, ἐκεῖ, παραμονεύουν ἡ σφαγὴ καὶ ἡ ἀρπαγὴ, τὸ μαχαίρι καὶ τὸ ψυχορράγημα, τὸ σχοινὶ καὶ ὁ βρόγχος.

«Παντοῦ φόβος καὶ τρομάρα καὶ φωνές καὶ στεναγμοί, παντοῦ κλάψα, παντοῦ ἀντάρα καὶ παντοῦ ξεψυχισμοί».

(Κωστής Παλαμᾶς)

Ὁ δημοσιογράφος Κώστας Ἀθάνατος, αὐτόπτης μάρτυρας τοῦ «Πανοράματος τοῦ σπαραγμοῦ», μερικὰ χρόνια ἀργότερα, στὴν ἐφημερίδα «Ἡμερήσιος Τύπος», ἀνάμεσα στ' ἄλλα, καταγράφει:

«Ἡ ἐπιβίβασις εἰς τὰ πλοῖα ὑπῆρξε πάλῃ σκληρὰ καὶ ἀπάνθρωπος. Ὅλοι, ὡς ἐκ συνθήματος, μὰ ὅλοι – καταλαβαίνετε; – κινοῦνται θαρρεῖς ἀπὸ ἓνα ἠλεκτρικὸ κουμπὶ καὶ ὀρμοῦν διαγκωνιζόμενοι νὰ ἐπιβιβασθοῦν. Συχνά, οἱ περισσότεροι, παρασυρόμενοι ἀπὸ τὴν ὠθουμένην ἀσυναίσθητος, ἀνθρωποθάλασσαν, εὐρίσκονται, αἴφνης, εἰς τὸ ἀντίθετον ἄκρον τῆς προκυμαίας. Ἀγὼν ἀπεγνωσμένος καὶ ἀπελπισ, πού, ὅσο παρέρχεται ἡ ὥρα, ἐπαυξάνει τὴν σύγχισιν καὶ τὸ ἀνακάτωμα. Ὅσοι ἔχουν πέσει μισοπεθαμένοι ἀπὸ τὸν κάματον, τὴν πείναν, τὴν ἀγωνίαν καὶ τὴν ἐξάντλησιν, πατιῶνται ἀνηλεῶς ἀπὸ τοὺς ἄλλους, τοὺς ἀγνώστους καὶ ἀνωνύμους, ἀπὸ τοὺς ἰδίους τοὺς προσφιλεῖς των κάποτε καὶ οἱ γόοι των δὲν εὐρίσκουν ὦτα ν' ἀκουσθοῦν. Ὑπάρχουν, ἤδη, πολλὰ πτώ-

*ματα, πὸ δὲν τὰ προσέχει κανεῖς, ἐκτὸς μόνον γιὰ
νὰ τοὺς ἀρπάσει τὸ μπογαλάκι ἢ τὴν κουβέρτα τους...».*

Ἄγρυπνος, ἀγωνιῶν καὶ νηστικός, μένει στὸ Μητροπολιτικὸ Μέγαρο ὁ Δεσπότης Χρυσόστομος. Πρωί-πρωί, κατεβαίνει στὸν Ἱερὸ Ναὸ τῆς Ἁγίας Φωτεινῆς, στὸν ὁποῖο ἔχουν συρρεύσει τὰ πλήθη τῶν Χριστιανῶν. Μοναδικὴ ἐλπίδα ὁ Θεός. Τελευταία καταφυγὴ ἢ ἀγνή καὶ ἥρωικὴ Σαμαρείτιδα. Ἐδῶ, θὰ λειτουργήσει, γιὰ τελευταία φορά, σὰν σὲ μιὰ δευτέρη Ἁγία Σοφία, τὶς παραμονὲς τῆς Ἀλώσεως.

Ἐπέστη τὸ μαρτύριο, μέχρι τέλους, μὲ καρτερικότητα, πὸ ἔκανε κι' αὐτὸν τὸν τουρκικὸ συρφετὸ νὰ φοβηθεῖ. Προορισμένος ἀπ' τὴν Ἱστορία νὰ συγκεντρώσει ἐπάνω του τὸ φῶς, παρέδωσε τὸ πνεῦμα του, σὰν Χριστιανὸς καὶ σὰν Ἕλληνας. Τὸ σκῆνωμά του ἦταν μοιραῖο νὰ μὴν τὸ καλύψει ἡ ἀγαπημένη του γῆ. Ἐξαφανίστηκε καὶ χάθηκε. Θάφτηκε, ὅμως, στὶς καρδιὲς τῶν Ἑλλήνων καὶ μένει αἰώνιο τὸ παράδειγμά του γιὰ τὶς ἐπερχόμενες γενιές.

*«Σοῦ προσκυνοῦμε, ἄμωμε, τὴ θεία δοκιμασία
καὶ τὸ μεταλαβαίνουμε τὸ αἷμα Σου, πὸ ἐχύθη...».*
(Κωστῆς Παλαμαῆς)

* * *

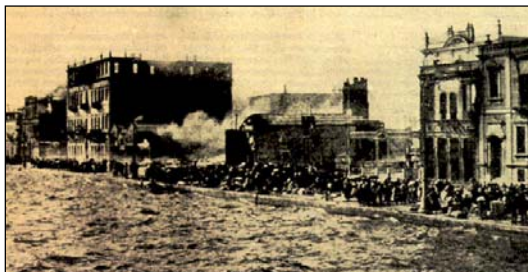
ΥΠΕΡΟΥΣΙΟΣ αἶνος ἀναδεύει τὴ μνήμη, τοὺς στοχασμοὺς καὶ τὶς ἀνατάσεις μας. Αἰώνια ἔφηβοι στὴν καρδιὰ καὶ στὸ πνεῦμα, προβληματιζόμαστε συνεχῶς καὶ ἀναβαπτίζομαστε ἐθνικά.

Ὁ ὄδυρμὸς τοῦ Αὐγούστου 1922 μεταβάλλεται σὲ ἐλπιδοφόρο καὶ εἰρηνικὸ μήνυμα, ἡ ἀπόγνωση τῆς συμφορᾶς σὲ τραγούδι ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἡ ἀπελπισία τοῦ ξεριζωμοῦ σὲ εὐλογία ἐργασίας καὶ ἀνόδου τῆς Πατρίδας μας.

Ὁ Ἑλληνισμὸς δὲν πέθανε, οὔτε θὰ πεθάνει ποτέ. Ἄς παρηγορηθοῦν οἱ ψυχὲς τῶν μεγάλων νεκρῶν μας. Οἱ ἱεροὶ τάφοι τοὺς κρατοῦν, ἄξια καὶ τιμημένα, τὰ ἐδάφη τῆς Ἀνατολῆς. Εἶναι οἱ ματωμένοι τίτλοι τῆς θυσίας.

Ἐκεῖ, στὴν Ἰωνικὴ Νύμφη, ξαγρυπνᾷ, ἀπὸ θεϊκὴ προσταγὴ, ἀκοίμητος φρουρός, τῶν Πανελλήνων ἢ σκέψη.

Τώρα, πού ἔχουν, τόσο πολύ, χαμηλώσει τὰ φῶτα τῶν ψυχῶν καὶ μιὰ ἐρημιὰ παγερὴ τὶς τρομάζει καὶ τὶς καθηλώνει, τώρα σημαίνει ἡ ὥρα τῆς ἀγρύπνιας. Γιὰ νὰ κρατήσουν ὑψηλὰ τὴν ἱερότητα τοῦ Ἑλληνα, τὴν πίστη τοῦ ἀνθρώπου.

Κάτοικοι τῆς πυρπολουμένης Σμύρνης προσπαθοῦν νὰ ἐπιβιβασθοῦν σὲ πλοιάρια γιὰ νὰ διαφύγουν στὴν ἐλεύθερη Ἑλλάδα.

Στὸ σύνορο τῶν ὀγδόντα πέντε χρόνων ἀπ' τὴ μεγαλύτερη τραγωδία τοῦ Ἑλληνισμοῦ,

«κρατοῦμε –σημειώνει ὁ Ἡλίας Βενέζης– σκεπὴ καὶ παραστάτη μας ἓνα ὄραμα γιὰ τὸν ἄνθρωπο, καθαρὰ ἐλληνικό: μιὰν αἴσθησι τῆς ἀξιοπρέπειας καὶ τῆς Ἐλευθερίας, πὺ εἶναι ταυτόσημα μὲ τὴν ἀρετὴ».

(*) Ἐφημερ. «Ἑστία», 11. 8. 2007, σελ. 5 καὶ 13. 8. 2007, σελ. 7. Ἐπιμέλ. ἡμετ.